

**π. Ἰωάννης Σ. Ρωμανίδης,
τό ἔργο καί ἡ διδασκαλία του**

Μετά τήν τέλεση τοῦ ἱεροῦ Μνημοσύνου στόν Μητροπολιτικό Ναό τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τῆς Πόλεώς μας θά τελέσουμε καί τό θεολογικό μνημόσυνο τοῦ μακαριστοῦ καθηγητοῦ καί θεολόγου π. Ἰωάννου Ρωμανίδη στήν σημαντική αὐτήν γιά τήν πόλη μας καί γενικά τήν Ἐκκλησία ἐπιστημονική Ἡμερίδα. Τό πρόγραμμα ἔχει διανεμηθῆ καί γνωρίζετε τόσο τούς εἰσηγητές ὅσο καί τά θέματα πού θά εἰσηγηθοῦν καί, νομίζω, καλύπτουν ἐν πολλοῖς τό θεολογικό ἔργο καί τήν προσωπικότητα τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη. Οἱ εἰσηγητές εἶναι συνάδελφοι, μαθητές καί φίλοι τοῦ μακαριστοῦ ἀκαδημαϊκοῦ καί ἐκκλησιαστικοῦ διδασκάλου.

Πρίν προχωρήσω στήν ἔναρξη τῆς Ἡμερίδος, θά ἤθελα νά σᾶς ἐνημερώσω ὅτι ἤδη ἔχω τελειώσει ἕνα μεγάλο ἔργο, μέ τίτλο «π. Ἰωάννης Ρωμανίδης, ἕνας κορυφαῖος δογματικός θεολόγος τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας», πού ἔχει πάρει τήν ὁδὸ πρὸς τό τυπογραφεῖο καί πρόκειται σύντομα νά ἐκδοθῆ. Στό ἔργο αὐτό θά παρουσιασθοῦν διάφορες πλευρές τῆς θεολογικῆς προσφορᾶς τοῦ μακαριστοῦ π. Ἰωάννου στά θεολογικά γράμματα, καί καταδεικνύεται ἡ ἐξέλιξη τῆς θεολογικῆς σκέψεώς του. Χωρίζεται σέ τρεῖς μεγάλες ἐνότητες.

Στό πρῶτο μέρος παρουσιάζεται ἡ σχέση του μέ τόν μεγάλο θεολόγο π. Γεώργιο Φλωρόφσκι, τοῦ ὁποῦ ὑπῆρξε γνήσιος μαθητής. Ὁ π. Ἰωάννης ἀπό τήν ἐπιστολογραφία, πού θά δημοσιευθῆ, φαίνεται καθαρά ὅτι ἐνημέρωνε τόν π. Γεώργιο Φλωρόφσκι γιά ὅλα καί λειτουργοῦσε ὡς ὑποτακτικός του στήν θεολογική καί ἱστορική σκέψη του, ἐπεξέτεινε δέ τίς ἀπόψεις τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκι σέ μερικά σημεία, ἀλλά ἀποδεικνύεται καί ἡ ἐμπιστοσύνη καί οἱ προσδοκίες πού ἐπένδυε ὁ π. Γεώργιος Φλω-

ρόφσκι στόν μαθητή του π. Ἰωάννη Ρωμανίδη, τόν ὁποῖο θεωροῦσε ὡς γνήσιο διάδοχό του.

Στό δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου περιλαμβάνονται πέντε κεφάλαια στά ὁποῖα φαίνεται ὅλο τό θεολογικό ἔργο τοῦ π. Ἰωάννη Ρωμανίδη• τί προηγήθηκε τῆς διδακτορικής του διατριβῆς μέ τίτλο «Προπατορικόν ἀμάρτημα»• τί ἔγινε κατά τήν κατάθεση αὐτῆς τῆς διατριβῆς στήν Θεολογική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καί πῶς ἐπεξέτεινε τά θέματα αὐτά στίς μεταγενέστερες μελέτες πού ἔκανε στό Πανεπιστήμιο τοῦ Χάρβαρντ κάτω ἀπό τήν ἐποπτία τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκι. Ἐπί πλέον παρουσιάζεται ὅλη ἡ θεολογία πού ἐξέφραζε ὁ π. Ἰωάννης καί ἡ ἐνότητα πού παρατηρεῖται στό θεολογικό του ἔργο.

Στό τρίτο μέρος τοῦ βιβλίου παρατίθεται τό περιεχόμενο τῆς Ἡμερίδος πού ἔγινε στήν Ἀθήνα τήν 19^η Ἰανουαρίου τοῦ ἐ.ἔ. μέ τήν παρουσίαση τοῦ δίτομου ἔργου τῆς «Ἐμπειρικής Δογματικῆς», τίς ὁμιλίες πού ἔγιναν, καθώς ἐπίσης παρατίθενται οἱ ἀπόψεις Πατριαρχῶν, Ἐπισκόπων, θεολόγων καί λαϊκῶν γιά τό δίτομο αὐτό ἔργο καί γενικά γιά τήν προσωπικότητα καί τήν προσφορά τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη καί δείχνουν ὅτι πράγματι εἶναι ὁ κορυφαῖος δογματικός θεολόγος τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας στίς ἡμέρες μας. Ἀκόμη παρατίθεται καί ἡ ὀλοκληρωμένη ἐργογραφία του.

Ἡ παρούσα Ἡμερίδα θά φωτίσει ἀκόμη περισσότερο τήν προσωπικότητα καί τό ἔργο τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη. Θά κάνη αὐτό πού δέν ἔκανε ὁ ἴδιος. Δηλαδή, ὁ π. Ἰωάννης δέν ἐνδιαφερόταν καθόλου γιά τήν προβολή τοῦ ἔργου του, δέν ἐνδιαφέρθηκε νά μεταφραστοῦν καί νά δημοσιευθοῦν τά κείμενά του ἀπό τήν ἀγγλική στήν ἑλληνική γλώσσα. Αὐτό τό ἔκανε ἡ ἀντιπρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Δέσπω Λιάλιου, ἀλλά δέν ἔχουν ἀκόμη δημοσιευθῆ οἱ μεταφράσεις αὐτές.

Στήν συνέχεια θά εἰσηγηθοῦν θέματα σχετικά μέ τό ἔργο καί τήν διδασκαλία τοῦ π. Ἰωάννη Ρωμανίδη ἐξί ἐπιστήμονες, ἦτοι:

Ὁ Πρωτοπρεσβύτερος π. Γεώργιος Μεταλληνός, ὁμότιμος καθηγητής τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, συνάδελφος καί φίλος τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη, ὁ ὁποῖος ἐκφράζει τήν θεολογία καί ἱστορία του, συνέγραψε βιβλίο γι' αὐτόν, συμμετεῖχε μαζί μέ τόν π. Ἰωάννη σέ διαχριστιανικούς διαλόγους καί γενικά τούς συνδέει μιά ἀδιατάραχτη φιλία.

Ἡ κ. Δέσπω Λιάλου, καθηγήτρια τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καί τήν περίοδο αὐτή ἀντιπρύτανης ἀκαδημαϊκῶν ὑποθέσεων καί προσωπικοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, φοιτήτρια τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη, ἡ ὁποία μετέφρασε ὅλα τά κείμενά του ἀπό τήν ἀγγλική στήν ἑλληνική γλῶσσα, τά ὁποῖα, δυστυχῶς, δέν ἔχουν ἀκόμη δημοσιευθῆ, καί ἡ ὁποία σέβεται καί τιμᾷ τήν μνήμη του.

Ὁ κ. Ἀντώνιος Παπαδόπουλος, ὁμότιμος καθηγητής τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, συνάδελφος καί πολύ φίλος μέ τόν π. Ἰωάννη Ρωμανίδη, συνδέονταν καί συμπορευόνταν σέ πολλά θεολογικά καί ἀκαδημαϊκά ζητήματα, τοῦ συμπαραστάθηκε σέ δύσκολες στιγμές τῆς ζωῆς του καί θυμᾶται μέ σεβασμό καί ἀγάπη τό πρόσωπό του καί ἀναγνωρίζει τήν θεολογία τήν ὁποία ἐξέφραζε γραπτῶς καί προφορικῶς.

Ὁ κ. Σταῦρος Γιαγκάζογλου, δρ. θεολογίας, Σύμβουλος τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου καί διευθυντής τοῦ περιοδικοῦ «Θεολογία», φοιτητής τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη, ὁ ὁποῖος ὀμιλεῖ μέ ἐνθουσιασμό γιά τήν διδασκαλία του καί τόν τρόπο τῆς προσφορᾶς της στίς ἀκαδημαϊκές αἴθουσες καί τιμᾷ, κυρίως, τήν ἔρευνα τήν ὁποία ἔκανε ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης στήν διατριβή του «Προπατορικόν Ἀμάρτημα» καί μέ τήν ὁποία ἀντέκρουσε τήν βαβυλώνεια αἰχμαλωσία τῶν ὀρθοδόξων θεολόγων στήν σχολαστική καί τήν εὐσεβιστική νοοτροπία τοῦ δυτικοῦ Χριστιανισμοῦ, ἔστω καί ἂν ὁ ἴδιος ἔχη κάποιες διαφορετικές ἀπόψεις σέ ἐπιμέρους θέσεις του.

Ὁ κ. Λάμπρος Σιάσος, καθηγητής τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, φοιτητής τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη, ὁ ὁποῖος τιμᾶ καί σέβεται ὄχι μόνον τήν μνήμη του, ἀλλά τήν θεολογία του, πού εἶναι ἐμπειρική θεολογία τῶν Προφητῶν, Ἀποστόλων καί Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, καί τόν τρόπο τῆς ὀρθοδόξου θεολογήσεως, καί ὁμιλεῖ ἐνθέρμως περί αὐτοῦ.

Ὁ Πρωτοπρεσβύτερος π. Γεώργιος Δράγας, καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς Τιμίου Σταυροῦ Βοστώνης, ἀλλά καί καθηγητής πολλῶν ἄλλων Θεολογικῶν Σχολῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ, μαθητής τοῦ π. Γεωργίου Φλωρόφσκι καί φίλος καί συνάδελφος τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη, μέ τόν ὁποῖο συνδέθηκαν στενά στούς διαχριστιανικούς καί διορθοδόξους διαλόγους καί ὁ ὁποῖος τιμᾶ τήν μνήμη τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη καί διδάσκει τήν δογματική του στούς φοιτητές του.

Εὐχαριστῶ καί τοὺς ἕξι αὐτούς ἐπιστήμονες, οἱ ὁποῖοι ὑποβλήθηκαν στόν κόπο νά ἔλθουν στήν Ναύπακτο καί νά συμμετάσχουν στήν ἐνδιαφέρουσα αὐτήν Ἡμερίδα, καί μέ τόν τρόπο αὐτό, καθῶς ἐπίσης καί μέ τό θεολογικό τους κύρος, ἀποτίουν φόρο τιμῆς καί σεβασμοῦ σέ ἕναν ἀκάματο ἐρευνητή καί διδάσκαλο τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνος.

Ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης ἔζησε τά περισσότερα χρόνια στήν Ἀμερική καί τά λιγότερα στήν Ἑλλάδα. Ἔγραψε στήν ἀγγλική καί στήν ἑλληνική γλώσσα. Ἄφησε ἕνα μεγάλο ἀδημοσίευτο ἔργο πού εἶναι διασκορπισμένο σέ Συνέδρια, σέ Ἐπιτροπές, σέ ἐπιστολές, σέ διάφορα ἀρχεῖα καί, βέβαια, εἶναι εὐρύτατο πεδίο γι' αὐτόν πού θά τά ἀναζητήσει γιά νά τά μελετήσει καί νά τά ἐκδώσει. Ἦδη ἐν πολλοῖς εἶναι ἄγνωστος ὁ π. Ἰωάννης. Πιστεύω ὅτι τό ἔργο καί ἡ προσωπικότητά του θά ἀναδειχθῇ ὅσο περνᾷ ὁ καιρός καί θά εἶναι ὄχι μόνον ὁ θεολόγος τοῦ 20οῦ αἰῶνος, ἀλλά καί ὁ θεολόγος τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, γιατί εἶναι πραγματικά ὁ θεολόγος τῆς Ἐκκλησίας, τῶν Προφητῶν, τῶν Ἀποστόλων καί τῶν Πατέρων.

Μέ αυτές τίς σκέψεις αρχίζουμε τήν ἐνδιαφέρουσα αὐτήν Ἡμερίδα.

Εἰσαγωγή στήν Ἡμερίδα

* * *

Ἡ μελέτη τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας

Ἡ καππαδοκική παράδοση τοῦ π. Ἰωάννου Ρωμανίδη, ἡ εὐφροσύνη του, ἡ ἐργατικότητα του, ἡ συνεχῆς ἐρευνητική του ἰκανότητα καί οἱ θεολογικές ἀρχές πού προσέλαβε ἀπό τόν π. Γεώργιο Φλωρόφσκι, μαζί μέ τήν ὀδυνηρή θεολογική ἐνασχόλησή του μέ τόν Θωμᾶ τόν Ἀκινάτη καί τήν βιβλική κριτική ἐρμηνεία τῶν Γραφῶν, τόν ὀδηγοῦσαν στήν διαρκῆ μελέτη καί ἔρευνα στά πατερικά κείμενα.

Δέν πρέπει ἀκόμη νά παραθεωρηθῆ ὅτι στήν μελέτη αὐτή τόν βοήθησε καί ἡ διαπάλη πού γινόταν μέσα στήν δυνατή σκέψη του, μεταξύ τῶν λειτουργικῶν κειμένων πού διάβαζε –ἀφοῦ ἦταν καί ὀρθόδοξος Ἱερέας– καί τῆς θεωρητικῆς καί δογματικῆς θεολογίας πού συναντοῦσε στίς Σχολές πού σπούδαζε. Δέν μπορούσε νά καταλάβῃ πῶς ὑπῆρχε αὐτή ἡ μεγάλη διαφορά μεταξύ τῶν εὐχῶν τῶν Μυστηρίων καί τῶν τροπαρίων τῆς Ἐκκλησίας, μέ τήν συστηματική Χριστιανική δογματική διδασκαλία πού συναντοῦσε στίς Θεολογικές Σχολές, ἀλλά καί στίς διαφορές χριστιανικές Ὁμολογίες. Ἡ διαπίστωσή του αὐτή μαζί μέ τήν εὐφροσύνη του καί τήν ἐρευνητική του διάθεση τόν ὤθησαν στήν μελέτη τῶν πατερικῶν ἔργων σέ συνδυασμό μέ τήν μελέτη τῶν ἀπόψεων τῶν αἵρετικῶν πού ἀντιμετώπιζαν οἱ Πατέρες τῆς ἐποχῆς τους.

Ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης δέν μπορούσε νά ἀποδεχθῆ τήν ἄποψη ὅτι μεταξύ τοῦ 1ου αἰῶνος πού ἐγράφησαν τά βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀπό τούς ἁγίους Ἀποστόλους, τούς ὁποίους μελετοῦσαν οἱ Προτεστάντες, μέχρι τόν 9ο αἰῶνα πού ἐμφανίσθη-

καν οί σχολαστικοί θεολόγοι, πάνω στους όποιους στηρίχθηκε ή θεολογία τών Παπικών, ότι ύπάρχει κενό όκτώ αίωνων χωρίς νά ύπάρχει παραγωγή θεολογικής σκέψεως, χωρίς νά ύπάρχουν μεγάλοι Πατέρες τής Έκκλησίας. Έτσι, κατέληξε στην μελέτη τής πατερικής παραδόσεως.

Τονίσθηκε προηγουμένως ότι επέδειξε μεγάλο ένδιαφέρον στους Άποστολικούς Πατέρες και ή διδακτορική του διατριβή στηρίχθηκε κυρίως πάνω σέ αυτός. Στους Άποστολικούς Πατέρες παρατηρεϊ κανείς ότι ύπάρχει κοινή έκφραση μεταξύ αυτών και τών Άποστόλων, άν και άντιμετώπισαν κυρίως τούς γνωστικούς φιλοσόφους.

Τόν έντυπωσίασε ή διδασκαλία τών Καππαδοκών Πατέρων, ιδίως του Μεγάλου Βασιλείου, του άγίου Γρηγορίου του Θεολόγου και του άγίου Γρηγορίου Νύσσης. Ανακάλυψε ότι οί Πατέρες ειχαν θεοπτική εμπειρία, μέθεξη τής άκτίστου θεοποιου Χάριτος του Θεου, όμως άλλαζε ή έκφραση τήν όποία προσέλαβαν από τό περιβάλλον τής εποχής τους. Έτσι έκανε διάκριση μεταξύ άκτίστων ρημάτων πού βιώνουν οί θεόπτες κατά τήν εμπειρία και κτιστών ρημάτων, νοημάτων και εικονισμάτων πού χρησιμοποιούν οί θεούμενοι για τήν διατύπωση τής εμπειρίας. Όποτε, δέν μπορούν οί Πατέρες νά χαρακτηρισθουν ως νεοπλατωνικοί φιλόσοφοι, αφού ύπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ τής εμπειρικής θεολογίας και τής νεοπλατωνικής φιλοσοφίας.

Ό π. Ίωάννης Ρωμανίδης μελέτησε έπισταμένως και τήν θεολογία του άγίου Ίωάννου του Δαμασκηνου και έτσι μπόρεσε νά δη συνοπτικώς όλη τήν διδασκαλία τών Πατέρων τής Έκκλησίας, κατά τούς πρώτους όκτώ αιώνες, τήν όποία εξέφραζε ό άγιος Ίωάννης ό Δαμασκηνός στα έργα του.

Άκόμη και από τήν εποχή πού ετοίμαζε τήν διδακτορική του διατριβή μελετούσε τήν διδασκαλία του άγίου Συμεών του Νέου Θεολόγου, ή όποία τόν επηρέασε σέ πολύ μεγάλο βαθμό. Άν παρατηρήση κανείς έπισταμένως θά δη ότι όλη ή θεολογία του για

τήν κάθαρση, τόν φωτισμό καί τήν θέωση καί τῶν διαφόρων πα-
ραμέτρων της ὀφείλεται στήν διδασκαλία τῶν Προφητῶν, τῶν
Ἀποστόλων καί τῶν Πατέρων, ἀλλά καί στήν διδασκαλία τοῦ
ἁγίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου.

Δέν τόν ἄφησε ἀδιάφορο ἡ διδασκαλία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου
τοῦ Παλαμᾶ, ἰδιαίτερος τό σημαντικό του ἔργο «Ὑπέρ τῶν
ἱερῶς ἡσυχάζόντων», τό ὁποῖο διάβασε μέ ἰδιαίτερη προσοχή
καί ἐπιμέλεια. Μέ τά ἐκπληκτικά του χαρίσματα ἐντόπισε τήν
παρερμηνεία πού κάνουν διάφοροι θεολόγοι σέ παλαμικά ζη-
τήματα. Εἶναι ἐνδιαφέρουσες οἱ μελέτες του γιά τό θέμα αὐτό,
κρίνοντας τίς θέσεις πού ὑποστήριξε ὁ π. Ἰωάννης Meyendorff.
Οἱ παρατηρήσεις του εἶναι πολύ σημαντικές καί δείχνουν τήν
μεγάλη παρανόηση τῆς διδασκαλίας τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἡσυχα-
στοῦ ἁγίου. Ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης ὄχι μόνον διάβασε τά κεί-
μενα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, ἀλλά ἀφομοίωσε δημι-
ουργικά σέ μεγάλο βαθμό τήν διδασκαλία του, ὥστε στόν προ-
φορικό του λόγο νά τόν ἐκφράζει πλήρως καί νά φαίνεται ὡς δι-
κός του, δηλαδή, νά μή μπορῇ κανεῖς νά διακρίνη τήν ἐξάρτη-
ση ἀπό τήν διδασκαλία τοῦ ἁγιορείτου αὐτοῦ ἁγίου, ἀλλά νά τό
ἐντοπίση μόνον μετά ἀπό προσοχή.

Στήν συνέχεια μελέτησε πολλά φιλοκαλικά κείμενα σχετι-
κά μέ τήν νοερά προσευχή καί τήν ἐμπειρία τῆς θεώσεως, ὅπως
φαίνεται στήν προφορική του διδασκαλία. Ἡ θεωρία του ὅτι
ἡ Ἐκκλησία εἶναι θεραπευτήριο, πού θεραπεύει τόν ἄνθρωπο
πνευματικά, ὅτι τά δόγματα καί οἱ ἱεροί Κανόνες εἶναι φάρμα-
κα, ὅτι ὁ Πνευματικός Πατέρας εἶναι ἰατρός, ὅτι ὁ Πνευματι-
κός Πατέρας συνδέεται μέ τόν θεολόγο κλπ. προέρχονται ἀπό
τήν ἀφομοίωση τῆς ἡσυχαστικῆς παραδόσεως, ὅπως τήν συνά-
ντησε στούς Πατέρες τῆς Φιλοκαλίας.

Ὁ συνεχῆς τονισμός τῶν βαθμίδων τῆς πνευματικῆς τελειώ-
σεως, ἤτοι τῆς καθάρσεως, τοῦ φωτισμοῦ καί τῆς θεώσεως, πού
εἶναι ἡ προϋπόθεση τῆς βιώσεως τῶν Μυστηρίων καί τῆς θεο-

λογίας, εἶναι καρπός τῆς κατανοήσεως σέ βάθος τῆς διδασκαλίας τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί τῆς Φιλοκαλίας τῶν ἱερῶν Νηπτικῶν.

Μέσα σέ αὐτήν τήν προοπτική ὁμιλοῦσε στίς πανεπιστημιακές παραδόσεις του γιά τήν μεγάλη ἀξία τῆς προσευχῆς, ὅπως περιγράφεται στό βιβλίο Περιπέτειες ἑνός προσκυνητοῦ καί τά κείμενα τοῦ ἁγίου Σιλουανοῦ τοῦ Ἀθωνίτου.

Ὁ σύνδεσμος μεταξύ τῆς Ρωμηοσύνης καί τοῦ ἡσυχασμοῦ φαίνεται καθαρά κατά τήν Τουρκοκρατία καί ἦταν αὐτός πού διαφύλαξε στά δύσκολα ἐκεῖνα χρόνια τούς Ρωμηούς στήν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καί τήν Ρωμηοσύνη.

* * *

Οἱ ἐπισκέψεις του στόν Λίβανο καί τήν Συρία

Ὅταν κλήθηκε νά διδάξη στήν Μπελεμέντειο Θεολογική Σχολή τοῦ Λιβάνου ἐπισκέφθηκε τήν Συρία καί τόν Λίβανο καί ἐκεῖ συνάντησε ὀρθοδόξους Χριστιανούς πού εἶχαν συνείδηση ὅτι ἦταν Ρωμηοί. Ἄρχισε νά μελετᾷ αὐτό τό φαινόμενο τῆς Ρωμηοσύνης, μέσα ἀπό τήν προοπτική τῆς παραδόσεως τῶν γονέων του καί τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν πού συνάντησε στήν Μέση Ἀνατολή. Ἔβλεπε στόν Λίβανο καί τήν Συρία ὅτι οἱ Ὀρθόδοξοι ὁμιλοῦσαν ἀραβικά, ἀλλά αἰσθάνονταν ὡς Ρωμηοί, ὡς συνέχεια τῶν κατοίκων τῆς Χριστιανικῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Ἔτσι, ὀλοκλήρωσε ὅλη τήν ἄποψη του γιά τούς ἑλληνόφωνους καί ἀραβόφωνους Ρωμηούς καί ἄρχισε νά ἐρευνᾷ καί νά γράφῃ γιά τό θέμα τῆς Ρωμηοσύνης.

Ὅταν, ὅμως, διαβάσῃ κανεῖς τό βιβλίο του περί τῆς Ρωμηοσύνης μπορεῖ στήν ἀρχή νά σχηματίσῃ τήν ἄποψη ὅτι δέν ὑπάρχει ὀργανική ἐνότητα μεταξύ τῶν κεφαλαίων του, ἀφοῦ ἀναφέρεται καί σέ ἱστορικά καί σέ θεολογικά θέματα. Βεβαίως, μιά ἄποψη εἶναι ὅτι τά κεφάλαια τοῦ βιβλίου πιθανόν ἐγράφησαν μέ διάφορες ἀφορμές καί τελικά συνδέθηκαν μεταξύ τους.

Όμως, αυτό δείχνει ότι έβλεπε τήν Ρωμηοσύνη όχι μέσα από τόν έθνικισμό, αλλά από τόν υπερεθνικισμό και τήν ήσυχαστική διδασκαλία τής Όρθόδοξης Έκκλησίας. Ό π. Όωάννης δέν έκανε άπλως ιστορία, αλλά ένωσε τήν ιστορία μέ τήν θεολογία.

Άπό όλα αυτά φαίνεται ότι ό π. Όωάννης Ρωμανίδης κατέγραψε σαφέστατα τόν σύνδεσμο πού υπάρχει μεταξύ του lex credendi μέ τό lex orandi. Τό lex credendi είναι ό νόμος-κανόνας τής πίστεως, ή δογματική διδασκαλία τής Έκκλησίας, όπως καταγράφηκε στίς αποφάσεις τών Οικουμενικών Συνόδων και στά κείμενα τών Πατέρων τής Έκκλησίας, και τό lex orandi είναι ό νόμος και ό κανόνας τής προσευχής, όπως ή δογματική διδασκαλία τής Έκκλησίας καταγράφηκε στην λατρεία τής Έκκλησίας, στίς εϋχές τών Μυστηρίων και στους ύμνους τής Έκκλησίας, αλλά και όπως γίνεται κατά τήν διάρκεια τής προσευχής του άνθρώπου, άκόμη και τής νοεράς καρδιακής προσευχής. Δέν μπορεί νά ξεχωρίση κανείς τό δόγμα από τήν λατρεία τής Έκκλησίας, τούς όρους τών Οικουμενικών Συνόδων από τούς Κανόνες τής Έκκλησίας, τήν πίστη από τήν προσευχή. Κάθε φορά πού γίνεται μιá τέτοια αποδέσμευση παρατηρεΐται αλλοίωση τής πίστεως. Άν ή δογματική διδασκαλία διαφέρει από τήν προσευχή και τήν λατρεία, αυτό είναι μιá ψευδομόρφωση στην θεολογία. Και όταν ή προσευχή αποχωρίζεται από τήν δογματική διδασκαλία τής Έκκλησίας, τότε και αυτή είναι προτεσταντίζουσα λατρεία και προσευχή.

Ρωμηοσύνη και ήσυχασμός